

مجازات سرقت‌های مسلحانه در حقوق کیفری ایران

روح الله یاری زاده^۱

چکیده

سرقت مسلحانه نوعی از سرقت است که در آن از سلاح به عنوان ابزار تهدید استفاده می‌شود آنچه در سرقت مسلحانه حائز اهمیت است کیفیات شکل عناصر تشکیل دهنده آن می‌باشد. این جرم ممکن است بصورت سازمان یافته و یا عادی اتفاق بیفتد. سرقت مسلحانه در بین انواع سرقت دارای اهمیت مطالعاتی فوق العاده ای است زیرا همزمان امنیت جانی و مالی افراد جامعه را تهدید می‌کند. این تحقیق با هدف بررسی مواد مربوط به سرقت مسلحانه تلاش کرده است تا مجازات سرقت‌های مسلحانه در حقوق ایران را تشریح نماید. سرقت مسلحانه در قانون کشورمان به دو صورت در ماده‌های ۶۵۱ و ۶۵۲ آمده است. سرقت در علم حقوق از مباحث حقوق جزاء اختصاصی است از آنجایی که اموال شخصی و دولتی همواره در معرض سرقت سارقین قرار داشته و دارد این مختصر به توضیح این جرم اختصاص یافته امید است مورد توجه قرار گرفته و مفید فایده باشد.

کلمات کلیدی: سرقت، سرقت مسلحانه، راهزنی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱. کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول
mailto:Rouh1000.y@gmail.com

جرم یک پدیده نامطلوب اجتماعی است که وقوع آن ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه را متأثر می‌سازد به‌گونه‌ای که رشد آن موجب تقویت روحیه قانون‌شکنی و تجاوز به حقوق مردم، اخلال در نظم و امنیت عمومی و کاهش انگیزه تولید و سرمایه‌گذاری در نزد عوامل خصوصی و عمومی می‌شود (مداح، ۱۳۹۰: ۳۲۰). سرقت یا ربودن مال غیر به قصد تملک رایج‌ترین جرمی است که در هر کشور و در هر منطقه‌ای اتفاق می‌افتد. به‌طور کلی سرقت به دو صورت انجام می‌شود: سرقت ساده که سارق بدون توسل به زور شیئی را می‌رباید و سرقت با توسل به زور و تهاجم که به‌طور فردی یا دسته‌جمعی اتفاق می‌افتد (ابراهیمی و استبری، ۱۳۷۹: ۳۸). شاید بتوان سرقت را یکی از نخستین جرایم بشری به شمار آورد چرا که تحقق این جرم نه تنها نیازمند ابزار یا دانش و آگاهی ویژه‌ای نیست که با جهل نیز رابطه‌ای مستقیم دارد. به دیگر بیان، جهل و ضعف آگاهی هرچه رو به فزونی رود، احتمال ارتکاب به سرقت نیز افزایش خواهد یافت. جوامع بشری از یک سو و حاکمان دوران و اعصار مختلف از سوی دیگر، همواره کوشیده‌اند تا با این پدیده مقابله و آن را مهار نمایند و اندیشمندان تلاش نموده‌اند تا برای مداوای این بیماری اجتماعی به درمانی نافع نایل شوند با این حال موفقیت آنان در بیشتر موارد ناچیز با حداقل، موقتی بوده است. چرا که همان‌گونه که اشاره شد سرقت به دلیل عدم نیاز به مهارت خاص و ویژه، سارق را قادر می‌سازد تا در هر سن و شرایط بدان ارتکاب ورزد. می‌توان ادعا کرد که در دنیای امروز، اشکال و صور خاص جرم سرقت تنوع بیش‌تری یافته و این امر، مقابله با این جرم را که صورت‌های گاه بی سابقه‌ای به خود گرفته است را دشوارتر می‌سازد. شاید اولین سرقت مسلحانه در سال ۱۹۶۰ در آفریقا باشد. ولی اولین سرقت مسلحانه در ایران در سال ۱۳۳۸ از صرافی گزارش شده است. و به همین دلیل قانون تشدید مجازات سارقین مسلح در ۱۳۳۸/۱۰/۲۷ به تصویب رسید (صبری، ۱۳۸۷: ۱۸۳).

سرقت مسلحانه نوعی از سرقت است که در آن از سلاح به عنوان ابزار تهدید استفاده می‌شود آنچه در سرقت مسلحانه حائز اهمیت است کیفیات شکل عناصر تشکیل دهنده آن می‌باشد. این جرم ممکن است به صورت سازمان یافته و یا عادی اتفاق بیفتد. اگر هدایت و رهبری گروه توسط فرد معینی بوده و ارتباط سیستمی بین اجزای آن موجود باشد جرم سازمان یافته است. سرقت‌های مسلحانه علاوه بر به کارگیری سلاح اکثراً به همراه زور، خشونت یا تهدید به خشونت نسبت به قربانیان یا ناظران انجام می‌گیرد. این گونه سرقت‌ها با تلاش برای گرفتن هر چیز با ارزش که تحت مراقبت، حضانت یا کنترل یک فرد یا افراد است، با توسل به سلاح، زور یا تهدید به زور یا خشونت یا ترساندن قربانی همراه است (صفاری، ۱۳۸۹: ۳۲).

سرقت های مسلحانه در کشور ما معمولاً در شهرهای بزرگ روی می دهد و به خصوص در مناطق مهم تجاری که در کلان شهر تهران پراکندگی زیادی دارند، اتفاق می افتد و از جمله جرایمی است که به شدت امنیت عمومی و اجتماعی را به مخاطره انداخته و به احساس امنیت عمومی، آرامش ذهنی و سلامت افراد جامعه آسیب وارد می کند (وطنی، و روایی و فاطمی موحد، ۱۳۹۵: ۱۲۸).

امروزه در بیشتر کشورهای جهان به دلیل تنوع و گستردگی سرقت، مجازات های متفاوتی نیز برای هر یک در نظر گرفته شده است، مانند: سرقت ساده، سرقت توأم با آزار، سرقت از منازل مسکونی، سرقت در شب، سرقت از بانک ها و صرافی ها و سرقت از مغازه ها. در قوانین کیفری ایران، از هنگام تصویب قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ تا زمان تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، مقررات مربوط به سرقت، دچار دگرگونی های فراوانی شده است. نوشته حاضر، ضمن بررسی مواد مربوط به سرقت مسلحانه تلاش کرده است تا مجازات سرقت های مسلحانه در حقوق ایران را تشریح نماید.

عنصر مادی سرقت مسلحانه

کلیه جرایمی که ارتکاب آن ها مستلزم انجام فعل مثبت مجرمانه از سوی مرتکب است الزاماً دارای رکن مادی هستند. از این الزام می توان نتیجه گرفت که تحقق جرم موکول به تظاهر خارجی اراده مرتکب جرم است. تا وقتی مظهر خارجی اراده به صورت فعل یا ترک فعل تحقق نیابد، جرم واقع نمی شود: (گلدوزیان، ۱۳۷۴: ۷۱) مجرم باید مبادرت به فعل یا ترک فعلی کند که ملموس، محسوس و عینی بوده و در قانون عنوان مجرمانه داشته باشد. (نوربها، ۱۳۷۹: ۱۸۲) از جمع و ترکیب عناصری مانند رفتار مجرمانه، موضوع جرم، وسیله مجرمانه، زمان و مکان وقوع جرم، فاعل و مجنی علیه، رکن مادی هر جرم به وجود می آید، که ممکن است برخی از این عناصر در بعضی از جرایم وجود نداشته باشد یا وجود آن در تحقق بزه بی تأثیر باشد.

رکن اول ربودن: تحقق جرم سرقت مستلزم انجام فعلی از قبیل ربودن یا ربایش، کش رفتن، برداشتن، بلند کردن، گرفتن و قاپیدن مال دیگری بدون رضایت و اطلاع مالک با تصرف آن مال است. در سرقت های مستلزم تعزیر ظاهراً به نظر می رسد دادگاهها عدم رضایت و عدم اطلاع مالک یا دارنده، مال را از لوازم عمل مخفیانه در سرقت تلقی و برای تحقق مفهوم ربودن کافی می دانند (گلدوزیان، ۱۳۹۶: ماده ۲۶۷). بنابراین ربودن که رکن اصلی سرقت است عبارت است از تصرف و اثبات وضعیت بر مالی بدون اطلاع و رضایت مالک یا دارنده آن، بدین ترتیب لازمه ربودن این است که شخص سارق مخفیانه و یا علناً ولی با غافلگیر ساختن صاحب مال، بدون جلب توجه و بر خلاف

رضایت و میل او مبادرت به تصرف مال دیگری نماید. که شهید ثانی در مسالک الافهام در این مورد می فرماید: و ان یاخذہ سرا فلو هتک قهراً ظاهراً و اخذ لم یقطع و کذا المستامن لو خان.

لان اول سارقاً بل غاصباً، که سرقت ربودن مال دیگری به طور مخفیانه می باشد و اگر آشکارا کسی مال دیگری را به طور قهری و اجبار ببرد به این سرقت نمی گویند بلکه این فعل غصب مال غیر است. همچنین امین اگر مال را برگرداند و سپرد به آن نمی گویند سرقت نموده است چون ربودنی در کار نبوده است لذا به آن خیانت در امانت می گویند. شیخ در نهاییه در موردی که اجیر مالی را بر باید می نویسد: ال قطع علیه استناداً الی روایه سلیمان قال سالت اباعبدالله علیه السلام عن الرجل استاجر جیراً فسرق من بیته، هل نقطع یده؟ قال: هذا موتمن لیس سارق و هذا خائن^{۳۴۵} که این بحث اگرچه در مورد سرقت حدی است ولی موید ماست که اگر ربودن به طور مخفیانه نباشد به آن سرقت نمی گویند بلکه مانند این مورد که اجیر از مال مستاجر خود مالی را می برد امام می فرماید این شخص امین است که خیانت نموده است نه سارق. و همچنین بقیه فقها در کتاب خود که مستفاد از روایات است این شرط را الزم دانسته اند که این شرط مشترک بین سرقت های تعزیری و حدی (گلدوزیان، ۱۳۹۲: ۳۴۵).

بنابراین سرقت از نظر حقوق ایران تنها در مورد اموال منقول که قابلیت نقل و انتقال و در نتیجه ربوده شدن را دارند، مصداق پیدا می کند. لازمهٔ ربودن این است که شخص سارق مخفیانه یا علناً ولی با غافلگیر ساختن صاحب مال بدون توجه و بر خلاف میل و رضایت او مبادرت به تصرف مال دیگری نماید. به نظر می رسد که در حقوق ایران، صرف رضایت ظاهری مالک مال در دادن مال خود به دیگری موجب عدم تحقق عنصر ربایش نشود، بنابراین کسی که با تهدید کردن به وسیله اسلحه مال دیگری را گرفته می گریزد و یا مالی را به بهانه دیدن از مغازه دار گرفته و فرار می کند، از نظر قانون ایران مرتکب عمل ربایش و در نتیجه سرقت می شود. در هر حال فقدان این جزء (ربودن) مانع تحقق جرم سرقت است، لذا اگر شخصی از روی علم چیزی را به دیگری بدهد و دیگری آن را با قصد تصرف تملک کند، به فرض این که تحویل دهنده نیز به طور واقعی اشتباه کرده باشد، عمل ربودن تحقق نیافته است (گلدوزیان، ۱۳۹۲: ۳۴۶).

رکن دوم مال: موضوع سرقت باید مال باشد. مال به چیزی می گویند که دارای ارزش اقتصادی و منفعت عقلا باشد، مال قابل ربایش موضوع ربایش موضوع جرم سرقت است و تنها مال غیر منقول ذاتی را نمی توان به سرقت برد و گرنه آنچه در حقوق مدنی در حکم مال غیر منقولند (غیر منقول تبعی) قابل سرقت است. نکته دیگر اینکه موضوع مال مورد سرقت عین مال است نه حقوق و منافع موجود در آن. برخی حقوق دانان معتقدند با توجه به این که تعریف مال برخی از اشیایی که سرقت در آن محقق است را در بر نمی گیرد (مانند سرقت یک عکس خانوادگی که برای صاحب آن دارای

ارزش است) نبایستی موضوع سرقت را به مال محدود کرد بلکه بایستی به جای مال، شی را استفاده کرد که در این صورت شی مال را هم در بر می‌گیرد (گلدوزیان، ۱۳۹۲: ۳۴۷)..

رکن سوم تعلق به غیر: برای تحقق جرم سرقت باید مال ربوده شده متعلق به غیر (یعنی در مالکیت دیگری) باشد بنابراین ربایش اموال بلاصاحب، که در مالکیت کسی قرار ندارند، سرقت محسوب نمی‌شود. برای شمول عنوان سرقت، شناخته شده بودن صاحب مال ضرورتی ندارد بلکه فقط لازم است که مال ربوده شده متعلق به شخص دیگری (اعم از حقیقی یا حقوقی) باشد.

منظور از تعلق مال به غیر، تعلق «عین» آن به دیگری است. بنابراین در صورتی که عین مال متعلق به رباینده باشد، سرقت محقق نخواهد شد، حتی اگر یک شخص دیگر حق یا منفعتی بر آن مال برخوردار باشد. (گلدوزیان، ۱۳۹۲: ۳۴۸).

رکن چهارم به طور پنهانی بودن: پنهانی بودن ربایش فقط مربوط به سرقت حدی است و در سرقت تعزیری این شرط به صورت «عدم رضایت» ظاهر می‌شود که این عدم رضایت غالباً به صورت عدم آگاهی و دور از چشم متصرف رخ می‌دهد اما عدم رضایت منحصر به مخفیانه بودن نیست. منظور از این قید آن نیست که مالباخته یا دیگران به هیچ وجه نباید شاهد ارتکاب سرقت بوده باشند، بلکه منظور از آن توسل سارق به پنهان کاری است (گلدوزیان، ۱۳۹۲: ۳۴۸).

قانون مجازات سرقت مسلحانه

۱- رابطه سرقت مسلحانه و محاربه

لصّ (به کسر یا ضم اول و سکون و تشدید دوم) به معنای دزد و جمع آن لصوص، الصاص و لوصه از مصدر لصوصیه (دزدی) و صیغه اول ماضی آن لصّ می‌باشد. لصّ فردی است که به قصد دزدی با سلاح و زور وارد ملک دیگری گردد (فخریناب، ۱۳۷۸: ۱۲۵).

سرقت به معنای دزدیدن چیزی آمده و منظور از آن بردن مال دیگری، به طور پنهانی و بی خبری است (دهخدا، ۱۳۴۱: ۴۵۶). در خصوص معنای سرقت، راغب اصفهانی بیان می‌دارد «السرقه اخذ ما لیس له اخذه فی خفاء» در این تعریف اخذ و گرفتن غیر مجاز به طور مخفی به عنوان تعریف سرقت آمده است (راغب اصفهانی: ۲۳۶). سرقت مسلحانه سرقتی است که توأم با سلاح ظاهر یا مخفی است، در صورتی که باعث سلب امنیت بشود عنوان محارب پیدا می‌کند و مجازات محاربه پیدا می‌کند و در صورتی که باعث سلب امنیت مردم نشود به عنوان سرقت تعزیری مشدد مجازات می‌شود.

در قانون مجازات اسلامی (تعزیرات مصوب ۱۳۷۵) در ماده ۶۵۳ قانون تعزیرات مقرر می‌دارد؛ «هرکس در راه‌ها و شوارع به نحوی از انحاء مرتکب راهزنی شود در صورتی که عنوان محارب بر او صادق نباشد به ۳ تا ۱۵ سال حبس و شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم می‌شود. منظور مقنن از به کار بردن کلمه محارب در ماده قانون مزبور موقعیت محارب در ماده ۲۷۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ است که بیان می‌دارد؛ «محاربه عبارت از کشیدن سلاح به قصد جان، مال یا ناموس مردم یا ارباب آنها است، به نحوی که موجب ناامنی در محیط شود. هرگاه کسی با انگیزه شخصی به سوی یک یا چند شخص خاص سلاح بکشد و عمل او جنبه عمومی نداشته باشد و نیز کسی که به روی مردم سلاح بکشد، ولی در اثر ناتوانی موجب سلب امنیت نشود، محارب محسوب نمی‌شود.» آیا می‌توان سرقت مسلحانه را مترادف با محاربه دانست یا آن را یکی از موارد در حکم محاربه دانست؟ در ادامه به بررسی این موضوع خواهیم پرداخت. در ماده ۲۸۰^۱ محاربه که اقدام به سرقت نیز کرده است دارای دارای دو ویژگی است:

الف: خصوصیت استفاده از اسلحه در حین سرقت که حتی بدون تیراندازی و صرفاً با حمل اسلحه یا تهدید به استفاده از آن مصداق دارد.

ب: ملازمه ارتکاب سرقت با سلب امنیت و ایجاد رعب و وحشت: در مورد سارق مسلحی که امنیت مردم را به هم نزنند، در بند ۳ ماده ۶۴۵/۶۴۰ و ۶۴۵ قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵، حمل سلاح، یکی از شرایط و عوامل تشدید مجازات سارق محسوب شده و قانونگذار صراحتاً متذکر شده که حتی اگر اسلحه به طور مخفیانه حمل شود، باز مشمول تشدید مجازات خواهد بود و طبق این ماده حمل سلاح در دزدی و سرقت محاربه دانسته نشده و فقط از عوامل تشدید مجازات تلقی شده است (گلدوزیان، ۲۶۲:۱۳۹۲).

فقها نیز موضوع اصلی برای حکم محاربه را سلب امنیت عمومی با استفاده از سلاح زور و قدرت که آرامش جامعه را بر هم می‌زنند، دانسته‌اند.

طبق مفاد آیه شریفه ۳۳ سوره مائده مجازات محارب یکی از این چهار چیز است؛ قتل، صلب، قطع دست و پا و نفی بلد. الف: قتل ب: صلب ج: قطع دست و پا: بریدن دست و پا به صورت مخالف یعنی دست راست و پای چپ. و در ماده ۲۸۲ ق. م ا قانونگذار بیان می‌دارد که حد محاربه یکی از چهار مجازات زیر است: الف- اعدام، ب- صلب، پ- قطع دست راست و پای چپ، ت- نفی بلد. و در ادامه طبق ماده ۲۸۳ «انتخاب هر یک از امور چهارگانه مذکور در ماده (۲۸۲) به اختیار قاضی است.» در

۱. ماده ۲۸۱- راهزنان، سارقان و قاچاقچیان که دست به سلاح ببرند و موجب سلب امنیت مردم و راه‌ها شوند محاربند.

واقع به قاضی اختیار داده است تا هر کدام از مجازات ها را که بخواهد انتخاب کند. البته یکی از اساتید دانشگاه الازهر ا عنوان می‌دارد که در آیه ۳۳ سوره مائده کلمه (او) به معنای تأخیر نیست، بلکه بر اساس میزان خطر و جرم ارتكابی قاضی میبایست مجازات متناسب را انتخاب کند (الزلمی، ۱۴۳۵:۱۸۵). جرم محاربه لازم نیست همراه با بردن مال یا به قصد بردن مال دیگری باشد، بلکه با حمل یا کشیدن سلاح به منظور ایجاد رعب و وحشت با هر هدف و نیتی که باشد جرم محاربه محقق خواهد شد. در این میان، گاهی فرد برای آن که تصاحب مال از فرد دیگر را با اطمینان بیشتری انجام دهد، از سلاح و ایجاد رعب و وحشت استفاده می کند؛ این عمل را سرقت مسلحانه می نامند (صادقی، ۱۳۹۴:۲۴۴). سرقت در تعریف فقها، ربودن مال دیگری به صورت مخفیانه است و از جمله شرایط آن، مخفیانه بودن آن است (نجفی، ۱۹۸۱:۲۲۶). در مقابل، سرقت مسلحانه سرقتی است که به صورت علنی و با استفاده از سلاح انجام می گیرد.

قطع طریق یا راهزنی عمل کسی را گویند که در جاده‌های بین آبادی ها به قصد سرقت اموال مسافرین کمین نموده و به حمله خود در فرصت مناسب آنان را غافلگیر ساخته و با ترسانیدن و تهدید اموال آنان را به غارت می‌برد. هرچند که لصّ و قاطع الطریق هدفشان بردن اموال است، اما چون این کار به طور آشکار و همراه با قهر و تشدد صورت می‌گیرد و عمل موجب سلب امنیت و آسایش عمومی می‌گردد، از این جهت مجازات آن ها مساوی با مجازات محارب است. ماده ۱۸۵ ق.م.ا. متخذ از این عقیده است که می‌گوید: «سارق مسلّح و قطع الطریق هرگاه با اسلحه امنیت مردم و جاده را بر هم زند و رعب و وحشت ایجاد کند، محارب است.» حکم این ماده در خصوص راهزن در ماده ۶۵۳ ق.م.ا. نیز تکرار شده: «هرکس در راه‌ها و شوارع به نحوی از انحاء مرتکب راهزنی شود در صورتی که عنوان محارب بر او صادق نباشد به سه تا پانزده سال حبس و شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم می‌شود.» محارب شناخته شدن راهزن مشروط است به این که عمل او موجب سلب امنیت و رعب و هراس عمومی گردد وگرنه مجازات وی حبس تعزیر و شلاق خواهد بود (فخریناب، ۱۳۷۸: ۱۲۵).

در مورد این که چرا به این عمل سرقت اطلاق شده یکی از نویسندگان چنین می گوید؛ «راهزنی و سرقت های مسلحانه نیز چون با نوعی اعمال پنهانی از قبیل اختفا و دوری از چشم حکومت و مأموران مربوطه همراه می باشد، سرقت نامیده شده است.» (عوده، ۱۹۸۹:۲۸۳). بنابر آنچه از مفاد روایات به دست می آید و در کلمات فقها نیز تصریحاً و تلویحاً به آن اشاره شده می توان گفت که رابطه بین سرقت مسلحانه و محاربه، عموم و خصوص من وجه است؛ یعنی گاهی سرقت مسلحانه ممکن است باشد، ولی محاربه نباشد؛ مانند آن که شخص در سرقت سلاح حمل کند ولی قصد ایجاد رعب و وحشت نداشته باشد و کسی نیز از او نترسد و گاهی نیز محاربه محقق شود، ولی سرقت

مسلحانه نیست؛ مانند جایی که شخص سلاح برکشد و با ایجاد رعب و وحشت قصد کشتن کسی را داشته باشد یا این که نه قصد قتل دارد و نه قصد بردن مال و تنها هدفش ایجاد ناامنی و جوّ بیم و هراس است. گاهی نیز عملی است که هر دو عنوان در او جمع شده اند؛ سرقت مسلحانه با ایجاد رعب و وحشت و به قصد برهم زدن امنیت که این عمل از مصادیق سرقت مسلحانه و محاربه هر دو می باشد و عامل آن مطابق قواعد تعدد به مجازات اشد یعنی محاربه محکوم می شود (صبری، ۱۳۸۷:۲۲۹). قانونگذار نیز در ماده ۲۸۱ قانون مجازات های اسلامی سال ۱۳۹۲ به همین مورد اشتراک اشاره کرده و آن را جزو مصادیق جرم محاربه شمرده است؛ اما در مورد سارق مسلحی که امنیت مردم را به هم زند، در قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵، در بند ۳ ماده ۶۵۱/۶۴۰ و ۶۵۴ حمل سلاح، یکی از شرایط و عوامل تشدید مجازات سارق محسوب شد و قانونگذار به صراحت متذکر شده که حتی اگر اسلحه به طور مخفیانه حمل شود، باز مشمول تشدید مجازات خواهد بود و طبق این ماده، حمل سلاح در سرقت محاربه دانسته نشده و فقط از عوامل تشدید مجازات تلقی شده است. آسیب ها و مسائل اجتماعی را نمی توان تنها به وسیله یک عامل یا علت تبیین کرد. هیچ علتی به تنهایی برای رفتار پیچیده و متنوعی مانند بزهکاری نوجوانان کافی نیست (احمدی، ۱۳۸۴: ۸۳). بحث سرقت های مسلحانه از این قاعده مستثنی نیست و عوامل مختلفی در سطح خانواده، مدرسه و جامعه دست به دست هم می دهند تا این آسیب اجتماعی شکل بگیرد.

با تصویب قانون مجازات اسلامی در مواد (۱۸۵) و (۶۵۳) این قانون دو مجازات حدی و تعزیری برای راهزنی پیش بینی گردید. بدین نحو که چنانچه راهزنی با به کارگیری سلاح توأم بوده و منجر به سلب امنیت مردم یا جاده گردد و رعب و وحشت ایجاد نماید، مرتکب یا مرتکبین محارب محسوب و مجازات محاربه در مورد آنها اعمال و اجرا خواهد شد. در غیر این صورت، چنانچه راهزنی بدون به کارگیری سلاح و بدون ایجاد رعب و وحشت در میان مردم یا جاده صورت گیرد صرفاً مجازات تعزیری ۳ تا ۱۵ سال حبس و شلاق تا ۷۴ ضربه در مورد مرتکبین اعمال خواهد شد. هر چند به نظر می رسد تصور راهزنی بدون سلب امنیت مردم یا جاده غیر ممکن است؛ زیرا نفس راهزنی و قطع طریق و ربایش آشکار اموال عابری و مسافری با قهر و غلبه خود موجب سلب امنیت مردم و جاده خواهد بود. از سوی دیگر، معیار و ملاک مشخصی برای سنجش میزان سلب امنیت و ایجاد رعب و وحشت میان مردم وجود ندارد و مقنن تعریف مشخصی از مفهوم امنیت و حدود آن ارائه ننموده است (توکلی، ۱۳۹۳: ۴).

در قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ مواد ۷۵ و ۲۲۴ محاکمه اشخاص سارق مسلح در دیوان حرب به عمل می آمد. بعداً در سال ۱۳۱۰ طبق مواد ۴۰۱-۴۰۸ و ۴۰۹ قانون دادرسی و کیفر ارتش آن را رسیدگی می کرد. بعد از انقلاب قانون گذار ابتدا در ماده ۱۹۷ قانون حدود و قصاص مصوب

۱۳۶۱ به جرم سرقت مسلحانه پرداخت و سپس در ماده ۱۸۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در تعریف مجازات آن برآمد و اعلام کرد (سارق مسلح هرگاه با اسلحه امنیت مردم را برهم بزند و رعب و وحشت ایجاد کند محارب است). در ماده ۱۸۳ شرایط تحقق جرم محاربه را بیان داشته و می‌گوید: (هرکس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم دست به اسلحه ببرد محارب می‌باشد). لذا در جرم سرقت مسلحانه باید جنبه عمومی و مردمی، ایجاد ارباب و هراس در دیگران و حمل سلاح را بعنوان نکاتی که بتواند عنوان محاربه پیدا کند مورد دقت قرار داد. نکاتی که در اثبات این جرم در قانون آمده است عبارت است از:

- ۱- در سرقت مسلحانه با یک بار اقرار جرم ثابت می‌شود (بند الف ماده ۱۸۹)
 - ۲- در سرقت مسلحانه شهادت اشخاصی که مورد تهاجم قرار گرفته‌اند اگر به منظور اثبات محارب بودن مهاجمین و متهمان باشد و شکایت شخصی نباشد پذیرفته می‌شود (تبصره ۱ ماده ۱۸۹).
 - ۳- در سرقت مسلحانه توبه سارق تاثیری در ماهیت امر ندارد.
 - ۴- حد سرقت مسلحانه با گذشت شاکی ساقط نمی‌شود. (ماده ۱۹۲).
- نوع دیگر سرقت مربوط به سرقت مسلحانه از منزل است. این نوع سرقت به موجب لایحه قانونی راجع به تشدید مجازات سارقین مسلح که وارد منزل یا مسکن اشخاص شوند، دارای مجازات سنگینی است.

هر گاه یک یا چند تن برای سرقت، وارد منزل کسی شوند، هرچند یکی از آن‌ها حامل سلاح باشد و یا در موقع سرقت در مقام هتک ناموس برآیند و هیچ‌کس از سارقین هم مسلح نباشند، به مجازات حبس ابد یا اعدام محکوم می‌شوند (آقابابایی، ۱۳۷۶: ۳۸-۵۰).

سرقت مسلحانه گروهی در شب، یکی دیگر از انواع مختلف سرقت است. طبق ماده ۶۵۴ قانون مجازات اسلامی هرگاه سرقت در شب واقع شده و سارقین، ۲ نفر یا بیشتر باشند و حداقل یکی از آنها حامل سلاح ظاهر یا مخفی باشد، به ۵ تا ۱۵ سال حبس و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می‌شوند.

بر اساس ماده ۶۵۳ قانون مجازات اسلامی، سارق مسلح و قطاع‌الطریق (راهزن) هرگاه با اسلحه باعث ایجاد رعب و وحشت و برهم زدن امنیت مردم شود، محارب است که در این صورت به مجازات اعدام یا قطع دست راست یا پای چپ یا تبعید محکوم می‌شود. نوع دیگر از انواع سرقت، سرقت از موزه‌ها یا اماکن تاریخی و مذهبی است که به موجب ماده ۵۵۹ قانون مجازات اسلامی برای سارقین اشیاء، لوازم و مصالح و قطعات فرهنگی و تاریخی از موزه‌ها و سایر اماکن علاوه بر استرداد آن‌ها، همچنین حبس از یک تا ۵ سال در نظر گرفته می‌شود.

سرقت مسلحانه از بانکها و صرافی‌ها نوع دیگر از سرقت‌ها است که به موجب ماده واحد قانون مجازات سرقت مسلحانه از بانکها و صرافی‌ها مصوب ۱۳۳۸ برای این نوع سرقت، حبس ابد و در صورت کشته شدن کسی، اعدام در نظر گرفته شده است.

۲- سرقت مقرون به آزار و سرقت توسط سارق مسلح

که مجازات آن حبس از سه ماه تا ده سال و شلاق تا ۷۴ ضربه می‌باشد اگر آزار به حد جرح برسد به صراحت ماده ۶۵۲ ق.م.ا موجب تعدد مادی و حداکثر مجازات (۱۰ سال حبس و ۷۴ ضربه شلاق) و به قصاص جرح نیز محکوم می‌شود. صرف مسلح بودن مرتکب در حین ارتکاب سرقت کافی است و ضرورتی ندارد که در ضمن از سلاح موجود نیز استفاده شود (غریب دوست، ۱۳۹۴: ۱۳۷-۱۳۸).

نتیجه گیری

جرم یک پدیده نامطلوب اجتماعی است که وقوع آن ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه را متأثر می‌سازد به گونه‌ای که رشد آن موجب تقویت روحیه قانون‌شکنی و تجاوز به حقوق مردم، اخلاق در نظم و امنیت عمومی و کاهش انگیزه تولید و سرمایه‌گذاری در نزد عوامل خصوصی و عمومی می‌شود. یکی از جرایمی که این روزها امنیت اجتماعی، اقتصادی و روانی شهروندان را تهدید می‌کند و به نوعی با نظم و امنیت کشور در ارتباط است سرقت مسلحانه می‌باشد. با وقوع یک سرقت مسلحانه، که بازتاب اجتماعی، سیاسی و... دارد، فضای امنیتی جامعه سست و امنیت در بین شهروندان منطقه کم‌رنگ و فضای جامعه به شدت متزلزل می‌شود. به همین دلیل مطالعه در این حوزه دارای اهمیت بسیار بالایی است. همان‌طور که ملاحظه شد این پژوهش درصدد شناسایی مجازات سرقت های مسلحانه در حقوق ایران می‌باشد.

سرقت مسلحانه گروهی در شب، یکی دیگر از انواع مختلف سرقت است. طبق ماده ۶۵۴ قانون مجازات اسلامی هرگاه سرقت در شب واقع شده و سارقین، ۲ نفر یا بیشتر باشند و حداقل یکی از آن‌ها حامل سلاح ظاهر یا مخفی باشد، به ۵ تا ۱۵ سال حبس و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می‌شوند. بر اساس ماده ۶۵۳ قانون مجازات اسلامی، سارق مسلح و قطاع‌الطریق (راهزن) هرگاه با اسلحه باعث ایجاد رعب و وحشت و بر هم زدن امنیت مردم شود، محارب است که در این صورت به مجازات اعدام یا قطع دست راست یا پای چپ یا تبعید محکوم می‌شود. نوع دیگر از انواع سرقت، سرقت از موزه‌ها یا اماکن تاریخی و مذهبی است که به موجب ماده ۵۵۹ قانون مجازات اسلامی برای سارقین اشیاء، لوازم و مصالح و قطعات فرهنگی و تاریخی از موزه‌ها و سایر اماکن علاوه بر استرداد آن‌ها، همچنین حبس از یک تا ۵ سال در نظر گرفته می‌شود.

سرقت مسلحانه از بانکها و صرافی‌ها نوع دیگر از سرقت‌ها است که به موجب ماده واحد قانون مجازات سرقت مسلحانه از بانکها و صرافی‌ها مصوب ۱۳۳۸ برای این نوع سرقت، حبس ابد و در صورت کشته شدن کسی، اعدام در نظر گرفته شده است.

مراجع

- ابراهیمی، مریم، استبری، سعیده، (۱۳۷۹)، بررسی سرقت در ابعاد مختلف، مشاوره و علوم تربیتی، مشکوه النور، ۱۲، ۳۵-۴۴.
- احمدی، حبیب، (۱۳۸۴). جامعه شناسی انحرافات، تهران، انتشارات سمت.
- آقابابایی، حسین، (۱۳۷۶)، تحولات قانونی جرم سرقت در حقوق ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، حقوق جزا و جرم شناسی، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۴۱)، لغتنامه، تهران، چاپ افست گلشن.
- راغب اصفهانی، ابوالقاسم، حسین بن محمد، (بی تا)، المفردات فی غریب القرآن، پژوهش محمد سید گیلانی، دارالمعرفه، بدون تاریخ، بیروت.
- الزلمی، مصطفی ابراهیم، (۱۴۳۵ ه.ق)، فلسفه الشریعه، جلد ۲۱، قاهره، نشر احسان للنشر و التوزیع.
- صبری، نورمحمد، (۱۳۷۶)، سرقت‌های مشدد ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- صفاری، محسن، (۱۳۸۹)، سرقت مسلحانه در حقوق کیفری ایران و فقه امامیه، تهران، بازتاب اندیشه.
- عبدالقادر عوده، (۱۹۸۹)، التشریح الجنائی، جلد ۲، بیروت.
- غریب دوست، مریم، (۱۳۹۴)، بررسی سرقت حدی و مجازات آن با رویکرد قانون مدنی اسلامی ۹۲، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، ۱۲۳-۱۴۰.
- فخرناب، حسین، (۱۳۷۸)، بررسی قید «پنهانی بودن ربایش در تعریف سرقت، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، شماره ۱۷۱، ۱۱۱-۱۳۶.
- گلدوزیان، ایرج، (۱۳۷۴)، حقوق کیفری تطبیقی، چاپ ۱، ج ۱، تهران، جهاد دانشگاهی (ماجد).
- گلدوزیان، ایرج، (۱۳۹۲)، حقوق جزای اختصاصی، چاپ ۲۰، تهران، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- گلدوزیان، ایرج، (۱۳۹۲)، محشاء قانون مجازات اسلامی، تهران، انتشارات مجد.
- گلدوزیان، ایرج، (۱۳۹۶)، محشای قانون مجازات اسلامی، چاپ هفتم، تهران، مجتمع علمی فرهنگی مجد.
- مداح، مجید، (۱۳۹۰)، تحلیل اثر فقر و نابرابری درآمدی بر جرم بر جرم (سرقت) در سطح استان‌ها کشور، پژوهش نامه اقتصادی، سال یازدهم، شماره ۳، ۳۰۳-۳۲۳.
- مهدی توکلی، (۱۳۹۳)، راهزنی در حقوق ایران، پیام آموزش، شماره ۲۹ و ۳۰.

- میرمحمد صادقی، حسین، (۱۳۹۴)، جرایم علیه اموال و مالکیت، چاپ سی و هشتم، تهران، نشر میزان.
- نجفی، محمدحسن، (۱۹۸۱)، جواهرالکلام، جلد چهل و یک، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی.
- نوریها، رضا، (۱۳۷۹)، قانونی در عزلت، تحقیقات حقوقی، شماره ۲۹ و ۳۰، ۹-۲۸.
- وطنی، امیر، وروایی، اکبر، فاطمی موحد، حمید، (۱۳۹۵)، مطالعه ماهیت و عوامل مؤثر بر وقوع سرقت، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال هشتم، شماره چهارم، ۱۲۷-۱۵۴.

